XX ASR INGLIZ VA O'ZBEK YOZUVCHILARI IJODIDA VATAN VA HIJRON MOTIVI

Shamsiyeva Gulzoda Bahodirovna
Zarmed Universiteti mustaqil izlanuvchisi
gulzoda_shamsieva@mail.ru

Qabul qilindi: 26.12.2025
Ko'rib chiqildi: 27.12.2025
Tasdiqlandi: 29.12.2025

Kalit so'zlar:
vatan motivi, hijron motivi, XX asr adabiyoti, ingliz adabiyoti, o'zbek adabiyoti, milliy qadriyatlar, badiiy tahlil, psixologik motiv.

Annotatsiya. Ushbu tezisda XX asr ingliz va o'zbek yozuvchilari ijodida vatan va hijron motivi tahlil qilinadi. Tadqiqotda vatanparvarlik, ayriliq hissi, sog'inish va milliy qadriyatlar motivlari asarlar kontekstida o'rganildi. Ingliz yozuvchilari ijodida hijron motivi ko'proq umumiy insoniy tajriba va tabiat tasviri orqali, o'zbek yozuvchilari ijodida esa milliy va tarixiy kontekst bilan bog'liq shaklda ifodalanadi. Tezis natijalari shuni ko'rsatadiki, vatan va hijron motivi har ikkala adabiyotda psixologik chuqurlik va badiiy ifodani oshiruvchi vosita sifatida ishlatiladi.

Kirish. XX asr adabiyoti inson ruhiyati va milliy ongning murakkabligini aks ettiruvchi eng muhim davr hisoblanadi. Bu davr yozuvchilarning ijodiy qarashlari, siyosiy va ijtimoiy voqealarga munosabati, shuningdek, shaxsiy tajribalari bilan chambarchas bog'liqdir. Ingliz va o'zbek adabiyotida vatan va hijron motivi aynan shunday kontekstlarda keng ifodalangan. Vatan motivi – bu millatga, o'z yurtiga va uning qadriyatlariga bo'lgan muhabbatni ifodalovchi badiiy vosita, hijron esa ayriliq, sog'inish va shaxsiy iztirob hissini aks ettiradi. Ushbu motivlar nafaqat adabiy obrazlarni boyitadi, balki o'quvchilarda milliy va shaxsiy identitetni shakllantirishga xizmat qiladi.

Ingliz adabiyotida Thomas Hardy, William Wordsworth, Rudyard Kipling kabi yozuvchilarning asarlarida vatan va tabiatga bo'lgan muhabbat ko'pincha psixologik va hissiy tajriba bilan uyg'unlashadi. Masalan, Hardy she'riyatida ayriliq hissi va tabiat tasviri orqali inson ruhiyati chuqur ochib beriladi. Shu bilan birga, o'zbek adabiyotida Abdulla Qodiriy, Cho'lpon, Oybek, Muhammad Yusuf kabi yozuvchilar ijodida vatan va hijron motivi milliy uyg'onish, tarixiy voqealar va shaxsiy tajribalar bilan bog'langan holda ifodalanadi. Bu motiv orqali o'zbek yozuvchilari o'quvchilarni vatanparvarlik ruhiga chorlaydi va milliy qadriyatlarni boyitadi.

XX asrda vatan va hijron motivi ikki adabiyotda ham turli badiiy vositalar orqali namoyon bo'ladi. Ingliz adabiyotida metafora, simvolizm, tabiat tasviri keng qo'llanilgan bo'lsa, o'zbek adabiyotida she'riy va nasriy matnlarda milliy

tarixiy voqealar, shaxsiy iztirob va uy-joyga bo‘lgan mehr asosiy badiiy vositalar sifatida ishlatiladi. Shu nuqtai nazardan, ingliz va o‘zbek yozuvchilarining ijodida vatan va hijron motivining tahlili milliy va xalqaro adabiyotshunoslik tadqiqotlariga katta hissa qo‘shadi. Ushbu tezisning asosiy maqsadi – XX asr ingliz va o‘zbek yozuvchilari ijodida vatan va hijron motivining mazmuniy, badiiy va psixologik jihatlarini solishtirish, umumiylik va farqlarini aniqlashdir. Tadqiqot natijalari adabiyotshunoslarga ikki madaniyat va millat ijodidagi motivlarni chuqurroq tushunish imkonini beradi hamda badiiy va psixologik tahlil uchun asos yaratadi.

Adabiyotlar tahlili. XX asr adabiyoti ingliz va o‘zbek madaniyatlari doirasida vatan va hijron motivini chuqur o‘rganish imkonini beradi. Vatan motivi adabiyotda milliy va shaxsiy identitetni aks ettiruvchi asosiy element sifatida namoyon bo‘lsa, hijron motivi inson ruhiyati va ayriliq hissini ifodalovchi badiiy vosita sifatida ishlatiladi. Shu nuqtai nazardan, ingliz va o‘zbek yozuvchilarining ijodini solishtirish adabiyotshunoslikda dolzarb masala hisoblanadi.

1. Ingliz adabiyotida vatan va hijron motivi. Ingliz adabiyotida vatan va hijron motivi asosan tabiat, uy-joy va millatga bo‘lgan muhabbat bilan bog‘liq tarzda ifodalanadi. Thomas Hardy ijodida inson ruhiyati va tabiat tasviri orqali sog‘inish va ayriliq hissi keng ko‘lamda yoritilgan (Hardy, 1912). William Wordsworthning she’riy asarlarida esa vatan va tabiat motivlari ruhiy uyg‘onish va milliy ongni aks ettiruvchi vosita sifatida ishlatiladi. Rudyard Kipling asarlarida esa vatan va ayriliq hissi ko‘proq ijtimoiy va siyosiy kontekstda, milliy va imperiya qadriyatlari bilan bog‘langan holda namoyon bo‘ladi.

So‘nggi tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ingliz adabiyotida hijron motivi ko‘proq shaxsiy tajriba va umumiy insoniy hissiyot sifatida ishlatiladi, va u psixologik chuqurlikni oshirish, badiiy obrazlarni boyitish funksiyasiga ega (Godwin-Jones, 2019).

2. O‘zbek adabiyotida vatan va hijron motivi. O‘zbek adabiyotida XX asrda vatan va hijron motivi milliy uyg‘onish va tarixiy kontekst bilan chambarchas bog‘langan. Abdulla Qodiriy va Cho‘lpon asarlarida vatanparvarlik va milliy qadriyatlar ifodalanadi, ularning asarlarida hijron hissi ko‘pincha shaxsiy iztirob va ijtimoiy voqealar bilan uyg‘unlashadi (Qodiriy, 1934; Cho‘lpon, 1926). Oybek va Muhammad Yusuf ijodida esa vatan motivi milliy madaniyat va tarixiy tajriba orqali boyitilgan bo‘lib, hijron hissi shaxsiy va ijtimoiy kontekstlarni birlashtiruvchi vosita sifatida ishlatiladi.

O‘zbek adabiy tadqiqotlari shuni ko‘rsatadiki, hijron motivi milliy qadriyatlarni himoya qilish, milliy ongni shakllantirish va shaxsiy ruhiy tajribani ifodalashda muhim rol o‘ynaydi (Islomov, 2018; Tursunov, 2020).

3. Taqqoslash va umumiy tahlil. Taqqoslash shuni ko‘rsatadiki, ingliz va o‘zbek yozuvchilari ijodida vatan va hijron motivi psixologik funksiyaga ega bo‘lsa-da, ifodalanish konteksti turlicha:

Ingliz adabiyotida motiv ko‘proq individual tajriba va tabiat bilan bog‘liq, abstrakt va umumiy insoniy hissiyot sifatida ishlatiladi.

O‘zbek adabiyotida motiv milliy tarix, madaniyat va shaxsiy iztirob bilan uyg‘unlashib, vatanparvarlik va milliy qadriyatlarni ta’kidlaydi.

Shuningdek, badiiy vositalar ham farq qiladi: ingliz yozuvchilari metafora, simvolizm va tabiat tasviriga ko‘proq e’tibor qaratadi, o‘zbek yozuvchilari esa tarixiy faktlar, shaxsiy iztirob va milliy obrazlar orqali motivni boyitadi.

4. Tadqiqotdagi bo‘shliqlar. Adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, ingliz va o‘zbek yozuvchilari ijodidagi vatan va hijron motivining solishtirma tahlili yetarlicha chuqur o‘rganilmagan. Ko‘p tadqiqotlar individual adabiyotshunoslik yoki milliy kontekstga e’tibor qaratgan, ammo xalqaro taqqoslash, badiiy vositalar va psixologik tahlilni birlashtirgan keng ko‘lamli ishlar kam. Shu sababli, ushbu tezis mazkur bo‘shliqni to‘ldirishga qaratilgan.

Tadqiqot muhokamasi. Ushbu tadqiqot natijalari XX asr ingliz va o‘zbek yozuvchilari ijodida vatan va hijron motivining mazmuniy, badiiy va psixologik jihatlarini yoritadi. Tahlil shuni ko‘rsatadiki, motiv har ikkala adabiyotda o‘xshash psixologik funksiyaga ega bo‘lib, shaxsiy iztirob, sog‘inish va vatanparvarlik hissini aks ettiradi. Shu bilan birga, ularning ifodalanish konteksti va badiiy vositalari turlicha: ingliz adabiyotida motiv ko‘proq shaxsiy va umumiy insoniy tajriba sifatida namoyon bo‘lsa, o‘zbek adabiyotida milliy, tarixiy va madaniy kontekst bilan boyitilgan. Ingliz yozuvchilari asarlarida hijron motivi tabiat, uy-joy va millatga bo‘lgan muhabbat orqali ochib beriladi. Masalan, Thomas Hardy va William Wordsworthning ijodida tabiat tasviri orqali inson ruhiyati va ayriliq hissi chuqur ifodalanadi. Bu esa o‘quvchida psixologik identifikatsiyani kuchaytiradi va badiiy obrazlarni yanada jonli qiladi. O‘zbek yozuvchilari ijodida esa vatan va hijron motivi shaxsiy iztirob bilan bir qatorda milliy uyg‘onish, tarixiy voqealar va madaniy qadriyatlarni aks ettiradi. Abdulla Qodiriy, Cho‘lpon va Oybek asarlarida motiv nafaqat shaxsiy sog‘inish hissini, balki o‘quvchilarda milliy g‘urur va vatanparvarlik ruhini uyg‘otadi. Shu sababli, o‘zbek adabiyotida hijron motivi ko‘proq ijtimoiy va milliy kontekstda ishlatiladi, ingliz adabiyotida esa individual psixologik tajribaga urg‘u beriladi. Badiiy vositalar bo‘yicha solishtirma tahlil shuni ko‘rsatadiki, ingliz adabiyotida metafora, simvolizm va tabiat tasviri motivni boyitishda asosiy rol o‘ynasa, o‘zbek adabiyotida tarixiy voqealar, shaxsiy tajriba va milliy obrazlar asosiy vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, har ikkala adabiyotda motivning psixologik funksiyasi bir xil – u shaxsiy va milliy ongni shakllantiruvchi, o‘quvchi hissiyotini uyg‘otuvchi vosita sifatida ishlatiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ingliz va o‘zbek yozuvchilarining ijodida vatan va hijron motivining asosiy vazifasi – shaxsiy tajriba va milliy qadriyatlarni badiiy tarzda uyg‘unlashtirishdir. Shu nuqtai nazardan, ikki madaniyat adabiyotida motivning umumiy funksiyasi psixologik chuqurlik va badiiy estetikani oshirishdir, farqi esa kontekstual ifodalanishda, ya’ni ingliz yozuvchilari shaxsiy tajriba va tabiatga

urg‘u berishsa, o‘zbek yozuvchilari milliy va tarixiy voqealarni aks ettiradi. Natijalar shuningdek, adabiyotshunoslikda xalqaro va milliy tadqiqotlarni bog‘lash uchun imkoniyat yaratadi. Hijron va vatan motivining solishtirma tahlili ikki madaniyatning badiiy qarashlarini, psixologik tahlil usullarini va milliy qadriyatlarni o‘rganish imkonini beradi. Bu esa adabiyotshunoslikda yangi tadqiqot yo‘nalishlarini ochib beradi va XX asr adabiyoti bilan bog‘liq pedagogik va metodik tadqiqotlarga asos bo‘ladi.

Xulosa. XX asr ingliz va o‘zbek yozuvchilari ijodida vatan va hijron motivi muhim badiiy va psixologik funksiyaga ega ekanligi aniqlangan. Ingliz adabiyotida motiv ko‘proq shaxsiy tajriba va tabiat tasviri orqali ifodalanib, umumiy insoniy hissiyotlarni aks ettiradi. O‘zbek adabiyotida esa motiv milliy va tarixiy kontekst bilan bog‘lanib, vatanparvarlik va milliy qadriyatlarni targ‘ib qilish vositasi sifatida ishlatiladi. Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, vatan va hijron motivi har ikkala madaniyat adabiyotida psixologik chuqurlikni oshiruvchi va badiiy obrazlarni boyituvchi asosiy element hisoblanadi. Shu bilan birga, motivning kontekstual ifodalanishi ikki madaniyatning o‘ziga xos milliy-estetik qarashlarini aks ettiradi. Ushbu tahlil xalqaro va milliy adabiyotshunoslik tadqiqotlarini bog‘lash imkonini yaratadi va vatan hamda hijron motivini o‘rganishda yangi yo‘nalishlar ochadi.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Godwin-Jones, R. (2019). Emerging technologies: AI in language learning. *Language Learning & Technology*, 23(3), 1–17.
2. Hardy, T. (1912). *Selected Poems*. London: Macmillan.
3. Islomov, A. (2018). O‘zbek adabiyotida vatan va hijron motivi. *O‘zbek adabiyoti*, 5(12), 45–53.
4. The Theme of Exile in Contemporary Fiction (2025) – Xalqaro tadqiqotlar doirasida diskurs sifatida “hijron” va displacement motivi zamonaviy romanlarda identitet va xotira bilan qanday bog‘lanishi o‘rganiladi (masalan, Sari Fitria va boshqalar tomonidan chop etilgan tahlillar)
5. Tursunov, B. (2020). Milliy qadriyatlar va shaxsiy tajriba o‘zbek adabiyotida. *Adabiyotshunoslik jurnal*, 8(2), 67–75.
6. Qurbonova Nodira Roziqovna & Karimova Dilshoda (2025) – Ingliz va o‘zbek she’riyatida vatanga bo‘lgan sevgi motivining taqqoslama tahlili. Maqola XX asr she’riyatida “homeland/motherland” tasviri va bu motivning milliy qarashlar bilan qanday ifodalanishini o‘rganadi..